

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

κατά τὸ 1883

Συνέντευξι καὶ τέλος· ἰδὲ σελ. 91.

Ἡ σατυρική ἐφημερίς δὲν εἶναι πρᾶγμα ὅλως διόλου νέον ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, οὐτινος τὰ πρῶτα ἔργα ἦσαν πολιτικὰ καὶ σάτυροι, ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1836 εἰς πεζὸν καὶ εἰς ἔμμετρον λόγον ὑπὸ τὸν τίτλον Ἡ Ἑλληνική πλάστιγξ ἐφημερίδα περιέχουσαν τινα τῶν ἀρίστων προϊόντων τοῦ διασήμου τούτου ποιητοῦ. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ἕτερος ποιητής, ὁ κ. Θ. Ὀρφανίδης, διέπρεψεν εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος ἐν ταῖς στήλαις τοῦ *Τοξότου*. Ἀλλὰ, δι' ἀμφοτέρων τῶν φύλλων οἱ δύο οὗτοι ποιηταὶ δὲν ἐστοχάζοντο εἰ μὴ τῶν δημοσίων πραγμάτων. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἐξέκλινον εἰς προσωπικότητος δὲν ἐξήρχοντο τῆς πολιτικῆς. Οἱ σατυρικοὶ ἐφημεριδογράφοι τῶν ἡμερῶν μας ἐνόμισαν ὅτι δύνανται, καὶ ὅτι τοῖς εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ εὐρύνωσι τὸν κύκλον τῆς ἐπιθετικότητός των. Τὸ ἰδιωτεύον ἄτομον, ἡ οἰκογένεια καθίσταται ὑπ' αὐτῶν ἀντικείμενον σχολίων, ἅτινα οὐδαμῶς διακρίνονται ἐπὶ ἄκρᾳ πάντοτε λεπτότητι. Ἐπιζητοῦσι τὸ σκάνδαλον, ἐνίοτε μάλιστα τὸ ἐφευρίσκουσιν. Ἐδικαιοῦτό τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἐπροόδευεν ἀρκούντως ἀκόμη ὡς πρὸς τὸν πολιτισμόν, ὅπως ἔχη τοιοῦτου εἶδους τύπον. Ἀλλὰ τὸ κακὸν παράδειγμα εἶναι μεταδοτικόν. Αἱ Ἀθῆναι γίνονται βαθμηδὸν πρωτεύουσα ὁμοίᾳ πρὸς πάσας τὰς ἄλλας, εὐρίσκει δέ τις ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦδε πάν ὅ,τι εὐρίσκει ἄλλαχού. Δυστυχῶς δὲν εἶναι εὐκολον εἰς τοὺς μιμουμένους ἢ εἰσάγοντας τὰ ξένα, νὰ θέτωσι τὴν χεῖρα πάντοτε ἐπὶ τοῦ ἀρίστου πρὸς μίμησιν. Ἡ σύγχρονος τῆς Γαλλικῆς φιλολογίᾳ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐν γένει, ἰδίᾳ δ' ἐν Ἀθήναις, δὲν ἀντιπροσωπεύεται οὔτε διὰ τῶν καλλίστων πάντοτε μυθιστοριῶν, οὔτε διὰ τῶν ἀσπιλωτέρων δραμάτων. Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν, ὅτι συμβαίνει τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὰς ἐφημερίδας, καὶ ὅτι δὲν ἔχει τις νὰ ζητήσῃ πολὺ μακρὰν ἡμῶν, ὅπως ἀνακαλύψῃ τὰ πρότυπα τινῶν ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος φύλλων;

Τὰ σατυρικά ταῦτα δημοσιεύματα δὲν εἶναι πάντα χωρὶς ἀξίας. Ἀπ' ἐναντίας τινά, μετὰ μέτρου καὶ πνεύματος γραφόμενα, τιμῶσι τοὺς ἐκυτῶν συντάκτας. Μεταξὺ ἄλλων δυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν τὸν *Ἀσμοδαῖον*, οὐτινος αἱ γελοιογραφίαι εἶναι συνεχῶς τόσον πνευματώδεις, ὅσον καὶ λεπτῶς ἐκτετελεσμένοι. Ἐτέρα ἐφημερίς, τὸ *Μὴ χάρισαι*, ἀποβαλοῦσα μικρὸν κατὰ μικρὸν τοὺς κωδωνίσκους, τοὺς χρησιμεύσαντας κατ' ἀρχὰς πρὸς ἐπίσπασιν τῆς προσο-

1. Ὁ Ἑλληνικὸς ποιητικὸς κώδιξ παρέχει ἀρκετὴν ἀπφάλειαν ἐναντίον τῶν καταχρήσεων τούτων. Ἡ δυσφήμησις δὲν ἀφίνεται ἀτιμώρητος ὑπὸ τοῦ νόμου· ἀλλὰ παρομοίᾳ φύσει· δίκαια εἶναι σπάνια.

χῆς τοῦ δημοσίου, τείνει εἰς τὸ νὰ καταστῇ σοβαρὸν φύλλον. Ἡ ἐφημερίς αὕτη ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω ἐκκεντρικὸν τίτλον, (ὅστις εἶναι συνήθης ἔκφρασις, ἀποδοθεῖσα τῷ Κουμουδούρῳ, ὡς περιληπτικὴ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ), ἔσπευσε ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὰς προμετωπίδας αὐτῆς τὴν γελοιογραφίαν τοῦ διαπρεποῦς ἀνδρός, ὅτε ἠγωνίζετο κατὰ τῆς νόσου, ὑφ' ἣν ἐπέπρωτο νὰ ὑποκύβῃ. Ἀλλ' ἐὰν ἡ γελοιογραφία ἐξέλειπεν, ὁ τίτλος τῇ ἀπομένει. Εὐχόμεθα, ὅπως οἱ συντάκται τῆς λάθωσι τὸ θάρρος νὰ μεταβάλωσι καὶ τοῦτον, ἀνυψούμενοι μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὴν ὑπόληψιν τῆς σπουδαίας μερίδος τῶν πολυαριθμῶν ἀναγνωστῶν των.

Ἄλλη ἐφημερίς ὡσαύτως λίαν διαδεδομένη, ὁ *Ραμπλαῖς*, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ δράματος τοῦ κ. Sardou, τὸ ὅποτον μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν σχεδὸν ἅμα διδαχθὲν ἐν Παρισίοις.

Μακρὸν ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐπιθεωρήσῃ τις πάντα τὰ σατυρικά φύλλα. Αὐτὰ τὰ ὀνόματα μερικῶν ἐξ αὐτῶν δεικνύουν, ὅτι προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ ἐνασχολῆται τις ἄγαν περὶ αὐτά. Ἡ ἐπιτυχία τινῶν ἐκ τῶν ἐφημερίδων τούτων διήγειρε τὸν συναγωνισμόν. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἐδόθη εἰς τὸν καθένα νὰ ἔχη τὸ πνεῦμα πρόχειρον. Οἱ προσπαθοῦντες ν' ἀναπληρώσωσι τὴν ἔλλειψιν αὐτοῦ περιπίπτουσιν ἐνίοτε εἰς βωμολοχίας ἢ ἀσεμνολογίας· καὶ—κατὰ δυστυχίαν—πανταχοῦ ὑπάρχει μερίς τις τοῦ δημοσίου διατεθειμένη νὰ ζητῇ τὴν εὐχαρίστησίν τῆς εἰς τὰ τοιαῦτα. Τὸ παρήγορον εἶναι, ὅτι αἱ πλεῖστα τῶν μὴ καλῶν δημοσιεύσεων τοῦ τοιοῦτου εἶδους εἶναι βραχύβιαι. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ καταστῇ καὶ ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυσχερεστέρα.

Ὅπωδῆποτε εἶναι ἀναντίρητον, ὅτι ὁ σατυρικός τύπος ἔλαβεν ἐν Ἑλλάδι μεγάλας διαστάσεις. Ἐὰν αἱ πληροφορίες μου εἶναι ἀκριβεῖς, ἡ ἐν συνόλῳ κυκλοφορία τῶν ἐφημερίδων τούτων δὲν ὑπολείπεται διόλου τῆς τῶν σπουδαίων πολιτικῶν φύλλων. Δὲν ἠδύνατό τις ἄρᾳ γε νὰ ζητήσῃ τοὺς λόγους τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν καὶ ἐν τούτῳ: ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα φύλλα, ἐξαιρέσει ὀλιγίστων, γράφονται εἰς τὴν λαλουμένην; Οἱ συντάκται των δὲν μεταχειρίζονται παρὰ μόνον τὴν δημῶδη ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀληθῶς εἰπεῖν δὲν τὴν γράφουσι πάντες ὡς ἀρίστα, καὶ εὐκόλως διαβλέπει τις ὅτι ἐξέλεξαν τὴν ὁδὸν ταύτην οὐχὶ χάριν φιλολογικῶν πεποιθήσεων, ἀλλ' ἀπλῶς, διότι τοῖς συμφέρει νὰ προσελκύωσι τὸν ἑμῶσιον, λαλοῦντες πρὸς αὐτὸ τὴν ἰδίαν του γλῶσσαν. Τοῦτο θεωροῦμεν ὡς ἐνδειξίν, τῆς ἰσχυρᾶς ζωτικότητος τῆς λαλουμένης ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐνδειξίν ἣτις μοι φαίνεται κεκτημένη μεγάλην σημασίαν.

Δύσκολον θὰ ἦτο νὰ εἶπη τις εἰς ποίαν γλῶσσαν γράφεται ὁ Κόρακας, σατυρική τῆς Λαρίσης ἐφημερίς, κρίνων ἐκ τοῦ ἀνά χειράς μου ἀριθμοῦ τῆς 1ης Ἀπριλίου. Ὁ ἐκδότης ἠθέλησε νὰ σκανδαλίσῃ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ, διὰ τῆς ἐκτυπώσεως χαρακτήρων τοῦ ἀλφαβήτου, κατὰ τύχην στοιχειοθετημένων. Μόνον ἡ ἀκροστιχίς τοῦ πρώτου τεμαχίου, τὸ ὁποῖον εἶναι δῆθεν ἔμμετρον, παρέχει τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος.

Τὰ σατυρικά φύλλα, πάντα ἐν γένει, περιέχουν πρὸς τῷ πεζῷ λόγῳ καὶ στίχους. Ἀλλὰ πρὸ μικροῦ ἐξεδόθη ἐφημερίς συντασσομένη εἰς στίχους ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, μὴ ἐξαιρουμένου τοῦ τίτλου, μηδὲ τῆς τοῦ τυπογράφου διευθύνσεως. Εἶναι ἔργον ποιητοῦ πνευματώδους καὶ ἀνεξαντλήτου τὴν εὐχέρειαν. Εὐχόμεθα ὅπως ἡ εὐχέρειά του ἀντιστῆ νικηφόρος εἰς τὴν σκληρὰν δοκιμασίαν τῆς καθ' ἑβδομάδα δημοσιεύσεως, ἂν καὶ αὐτὸς ὁ κ. Σουρῆς μᾶς ἐπληροφόρησε :

« Πῶς διὰ στίχους μηχανὴ δὲν ἐβρέθηκεν ἀκόμη ». Ὁ κ. Σουρῆς ἔδωκεν εἰς τὴν ἐφημερίδα του τὸν ἐκφραστικὸν τίτλον : ὁ Ῥωμῆος, ὄνομα τὸ ὁποῖον μᾶς φαίνεται δεόμενον ἐπεξηγήσεως :

Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Ἀνατολῆς, γενομένη πρῶγματι ἐλληνική, οὐχ ἦττον εἶχετο ἀδικαιώτως καὶ πιστῶς τῆς Ῥωμαϊκῆς παραδόσεως. Οἱ αὐτοκράτορες οὐδέποτε κατέλιπον τὴν προσωνομίαν: Βασιλεῖς Ῥωμαίων. Ἡ πρωτεύουσα, παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς, ἐτήρησε καὶ τὸ τῆς Νέας Ῥώμης. Οἱ κάτοικοι ἐθεωροῦντο καὶ ἐκαλοῦντο Ῥωμαῖοι. Ἡ τουρκικὴ κατὰκτησις διέκοψε μὲν διὰ παντὸς τὰς ἱστορικὰς ταύτας ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τῆς Ῥώμης, ἐπαγίωσεν ὅμως ἀφ' ἑτέρου τὴν ἰδέαν τῆς μετατροπῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς Ῥωμαίους. Ῥοῦμ τουρκιστὶ σημαίνει Ἑλληνας ἀκριβῶς, ὅπως διὰ τοὺς Ἑλληνας ἀστοὺς τὸ ὄνομα Ῥωμαῖος (ἢ κατὰ συνίζησιν Ῥωμῆος) ἐσήμαινε τὴν ἐλληνικὴν ἐθνότητα καὶ συγχρόνως τὸ ὀρθόδοξον θρησκεύμα. Τόσον δὲ μετεβλήθη ἡ ἀρχικὴ σημασία τῆς λέξεως, ὥστε οἱ τοῦ καθολικοῦ θρησκειώματος Ἑλληνες δὲν συνυπονοοῦντο ὑπ' αὐτήν, οὐδὲ ἠθέλον νὰ συνυπονοῶνται· ἀλλ' ἐκαλοῦντο πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων ὁμοεθνῶν των, *Λαῖνοι* ἢ *Λυτικοὶ* ἢ καὶ *Φράγκοι*. Μόνον οἱ κατὰ τε τὸ γένος καὶ τὸ θρησκεύμα Ἑλληνας ἐγένοντο Ῥωμαῖοι. Ἡ γλῶσσα τῶν Ῥωμαίων τούτων ὠνομάσθη φυσικὰ *Ῥωμαϊκὴ* ἢ *Ῥωμαϊκὴ γλῶσσα*· τοῦθ' ὅπερ μεταφράζεται οὐχὶ διὰ τῶν ἰσοδυνάμων *langue romaine*, ἀλλὰ διὰ τοῦ *langue romaine*· ὅρου, ὅστις, οὐδὲν σημαίνων, ἐχρησίμευσε μόνον πρὸς διάδοσιν τῆς ἐσφαλμένης ἰδέας, τῆς συνεχῶς ἐκφρασθείσης περὶ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ὅτι εἶναι δῆθεν ἰδίωμα κατὰ μὲν τὸ

ἡμῖν τουρκικόν, κατὰ δὲ τὸ ἡμῖν ἰταλικόν. Ἦδη ἐπέστη ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡ λέξις αὕτη *romaine* πρέπει νὰ πέσῃ εἰς ἀχρησίαν, ἀντικαθισταμένη ἀπλούστατα ὑπὸ τοῦ *grec moderne*, ἢ τοῦ *neohellenique*. Οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς των ἐξεγέρσεως (δηλονότι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος) ἀνέλαβον τὸ ὄνομα Ἑλληνες. Ἀλλ' ἡ μακρὰ τῶν αἰῶνων συνήθεια ὑφίσταται ἀκόμη· καὶ ἡ ἐπωνυμία Ῥωμαῖοι δὲν ἐλησμονήθη, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Περιεβλήθη ὅμως ἀπόχρωσίν τινα τοῦ γελοίου. Ἡ προσωνομία Ῥωμαῖος ἢ Ῥωμῆος συνυποδηλοῖ πάντοτε ἐκεῖνα τὰ ἐλαττώματα, ὅσα οἱ Ἕλληνες ἀρέσκονται μὲν ν' ἀποδίδωσιν εἰς ἑαυτούς, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐπιτρέπουσιν εἰς τοὺς ξένους νὰ τοῖς ἀπονέμωσιν. Ἐχει ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὴν σημασίαν τὴν ἀποδιδιομένην ἐν τῇ Δύσει εἰς τ' ὄνομα *βιζαντινός*. Ὡστε ὁ τίτλος τοῦ φύλλου τοῦ κ. Σουρῆ ἀντιπροσωπεύει δῆθεν τὸν Ῥωμῆον τὸν ἐστερημένον πάντων τῶν προτερημάτων καὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ εὐ ἡγμένου Ἑλλήνος.

Ἡ παρέμβασίς μᾶς ἀπεμάκρυνεν ὀλίγον τοῦ θέματος. Ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς σπουδαίας ἐφημερίδας.

Κατὰ τὸ 1871 ὁ κ. de Saint-Hilaire ἐσημείωκε ὡς ἀξίον παρατηρήσεως, ὅτι « αἱ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος δημοσιεύμεναι ἐφημερίδες ἦσαν μεγαλειότεραι τῶν ἐκδιδομένων ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Αἱ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς καθ' αὐτὸ Ἑλλάδος, προσέθετεν, εἶναι ἐν γένει ἐφημερίδες μικροῦ σχήματος, ἐκτυπούμεναι εἰς δύο στήλας καὶ ἐπὶ ἐνὸς μόνου φύλλου τεσσάρων σελίδων ».

Σήμερον ἐξ τοῦλάχιστον τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, δύο τῆς Σύρου, δύο τῆς Κερκύρας καὶ μία τοῦ Βόλου δὲν δικαιοῦσι πλέον τὴν περιγραφὴν ταύτην. Τὰ φύλλα ταῦτα ὑπολείπονται μὲν ἔτι τινῶν τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ τῆς Τεργέστης ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, ἀλλ' οὐχὶ ὅσον πρότερον. Ἄλλαι τινὲς ἐφημερίδες τῆς Ἑλλάδος, διατηροῦσαι τὸ ἀρχικὸν σχῆμα, ἐκδίδονται συνεχῶς εἰς διπλοῦν φύλλον, πρὸ πάντων ὅταν συνεδριάξῃ ἡ βουλή καὶ ὑπάρχουν ἐνδιαφερόσασαι βουλευτικαὶ συζητήσεις πρὸς δημοσίευσιν.

Τὸ περιεχόμενον τῶν φύλλων τούτων εἶτ' ἐν Ἀθήναις, εἶτε ἐν ἄλλαις τῶν μεγαλειτέρων τῆς Ἑλλάδος πόλεων, δὲν διαφέρει πολὺ τοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων. Πρὸ πάντων ὅμως λαμβάνονται ὡς ὑπόδειγμα τὰ γαλλικὰ φύλλα. Τινὲς ἐκζητοῦσι τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο μεταξὺ τῶν παρισινῶν ἐφημερίδων, τῶν μᾶλλον παταγωδῶν, ἂν οὐχὶ τῶν μᾶλλον σπουδαίων. Κύρια ἄρθρα (ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄρθρα πολιτικῆς διαμάχης), Διάφορα, Ἐγγῶριοι εἰδήσεις, Ἀποσπάσματα ξένων ἐφημερίδων, Ἀνταποκρίσεις· ἰδοὺ

ἐν συνόψει τί εὐρίσκει τις ἐν αὐταῖς. Σπουδαῖον νεωτερισμὸν εἰσήγαγεν ἡ ἐν Ἑλλάδι ἰδρυομένη πρακτορείων διεθνῶν τηλεγράφων, χάρις τοῖς ὁποίοις αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες τηροῦσι τὸ δημοσίον ἐνήμερον τῶν ἐν τῇ ξένῃ συμβαινόντων. Πᾶν ὅ,τι συμβαίνει ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Παρισίοις τὸ παρακολουθοῦσι μετ' ἐνδιαφέροντος. Ἐν τοῖς τελευταίοις ἀριθμοῖς τῆς Ἐφημερίδος ὑπῆρχον λεπτομερεῖς νεκρολογικαὶ εἰδήσεις περὶ τοῦ Jules Sandeau καὶ τοῦ Laboulaye. Αἱ πρῶται παραστάσεις δραματικῶν ἔργων ἐν τῷ γαλλικῷ θεάτρῳ περιγράφονται συνήθως ἐν ἐκτάσει ὑπὸ τοῦ φύλλου τούτου. Ἡ Ὄρα τῶν Ἀθηνῶν, ὡς καὶ μία ἐφημερίς τοῦ Βόλου ἐδημοσίευσαν μετάφρασιν τῆς τοῦ Renan διατριβῆς ἐπὶ τοῦ Ἰσλαμισμού, ἡμέρας τινὰς μόλις μετὰ τὴν ἐν Σορβῶν ὁμιλίαν του.

Αἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἐφημερίδες, τηρουμένης ἐν παντὶ τῆς ἀναλογίας, εἶναι ὡς ἔγγιστα ὅ,τι εἶναι τὰ ἐπαρχιακὰ φύλλα ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρῃ. Ἐκδίδονται εἰς μικρὸν σχῆμα, μὴ ὑπερβαῖνον συνήθως τὸ φύλλον τῶν τεσσάρων σελίδων εἰς δύο στήλας. Ἐχῶ δ' ὑπ' ὄψιν μου μίαν ἢ δύο ἐφημερίδας εἰς ἡμίφυλλον μόνον ἐκτυπωμένας. Πάντα σχεδὸν τὰ φύλλα ταῦτα εἶναι ἐβδομαδιακὰ τοῦθ' ὅπερ δὲν ἐμποδίζει πάντοτε τὸ κύριον ἄρθρον ἀπὸ τοῦ νὰ λαμβάνη διαστάσεις διατριβῆς, παρατεινόμενον ἀπὸ ἐβδομάδος εἰς ἐβδομάδα, μετ' ἐν σημείωσιν «Συνέχεια εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον». Αἱ ἐντόπια εἰδήσεις καὶ τὰ ἀτομικὰ ζητήματα κατέχουσι φυσικῶς τῷ λόγῳ μέγαν χώρον ἐν ταῖς μικραῖς ταύταις ἐφημερίσιν. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκδίδονται δύο, ἂν οὐχὶ πλείονες, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὧν ἐκάστη χρησιμεύει ὡς ὄργανον μιᾶς τῶν μερίδων, τῶν ἀντιποιουμένων τὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ βουλῇ καὶ, κατὰ συνέπειαν ἐν ἐκάστη ἐκλογικῇ περιφερείᾳ.

Διηρημένοι ὡς πρὸς τὰ κομματικὰ ζητήματα πᾶσαι αὐταὶ αἱ ἐφημερίδες, συμφωνοῦσιν ὅμως ὡς πρὸς τοῦτο : ὅτι, ἐν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὑπὲρ τῆς προόδου ζήλου τῶν παραπονούντων ἀπὸ κοινοῦ κατὰ τῶν ἐνεστῶτων. Τίποτε, κατὰ τὴν γνώμην τῶν δὲν γίνεται ἀρκετὰ ταχέως, οὐδ' ἀρκετὰ καλῶς. Ἐάν, ἀνήκουσαι εἰς τὸ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ κόμμα, ἀφίνωσιν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὰς τῆς ἐναντίας μερίδος συναδέλφους τῶν τὴν φροντίδα τοῦ νὰ καταπολεμῶσι τὴν κυβέρνησιν μέχρι τῆς προσεχοῦς μεταβολῆς τοῦ ὑπουργείου, ἐπιτίθενται, ἐν τῷ μεταξύ κατὰ τῶν δημοτικῶν, τῶν ἀστυκῶν ἀρχῶν, τῆς διετυχέως τῶν ταχυδρομείων κ.τ.λ. Δὲν ἀκολουθοῦσι τὴν τοῦ Ἰσοκράτους παραίνεσιν : *Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτηε δὲ τὰ βέλτιον*. Ἐκζητοῦσαι τὸ βέλτιον ὑπερορῶσι συνεχῶς τὸ ἀποκτηθὲν ἀγαθόν. Ἐκ τούτου ἡ τάσις πρὸς τὸ ψέγειν, ἥτις ὅμως ὁπωσδήποτε εἶναι ἐνδειξὶς ἐθνικῆς

δραστηριότητος. Ἄλλως τε, ἐὰν οἱ φόγοι εἶναι ἀδικοὶ, ἡ ἀδικία γίνεται μεταξύ Ἑλλήνων τὸ ζήτημα εἶναι οἰκογενειακόν, οἱ δ' ἐξωθεν οὐδαμῶς δικαιοῦνται ν' ἀναμιχθῶσι.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸ τῶν σατυρικῶν φύλλων σύστημα, αἱ σπουδαῖαι ἐφημερίδες γράφονται εἰς τὴν καθαρῆσαν τῶν λογίων γλῶσσαν. Ἄλλὰ τὰ ἑλληνικὰ τῶν εἶναι ἄρα γε τοιαῦτα, ὥστε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ κ. Κόντου, τοῦ ὁποίου τὰς «Παρατηρήσεις, καὶ Διορθώσεις» πρὸ μικροῦ ἐβράβευσεν ὁ ἡμέτερος σύλλογος ; ἢ τὰς τοῦ κ. Λιβαδά, ὅστις ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κόντου ἀφορμηθεὶς, δημοσιεύει τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν ἐπιφυλλίδι τῆς Κλειοῦς βαθεῖαν καὶ οὐχ ἥττον σοφὴν μελέτην ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἐφημεριδογράφων δὲν θὰ εἶχον, νομίζομεν, λόγους νὰ μείνωσιν εὐχαριστημένοι, ἐὰν ἡ γλῶσσά των ὑπεβάλλετο εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου τῶν κριτῶν τούτων. Ὁ τελευταῖος ἐσημείωσεν ἤδη, ἔν τινι τῶν ἐν λόγῳ ἐπιφυλλίδων, μερικὰ ἐκ τῶν σφαλμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα περιπίπτουσιν οἱ εἴτε παραφράζοντες γαλλικοὺς ἰδιωτισμοὺς εἴτε χρώμενοι λέξιν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, χωρὶς νὰ σέβωνται ποσῶς τὴν γραμματικὴν ἢ τὸ συντακτικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Παραδέχομαι τὸ ὀρθὸν τῶν τοιούτων παρατηρήσεων, ἐπιφυλάττομαι ὅμως, ἐὰν μοι ἐπιτρέπεται, δύο τινὰ : Πρῶτον θεωρῶ λίαν δύσκολον ν' ἀποφευχθῇ ὅλως διόλου ἢ ἐπίδρασις τῶν ξένων γλωσσῶν. Οἱ πλείστοι τῶν νέων λογίων καὶ ἐπιστημόνων τῆς Ἑλλάδος συμπληροῦσι τὰς σπουδὰς αὐτῶν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Δύσεως. Ἄλλὰ χωρὶς νὰ ἐξέλθωσι τῶν Ἀθηνῶν καὶ χωρὶς νὰ ὦσιν ἐπιστήμονες οἱ νέοι ἐκμανθάνουσι τὰς ξένας γλώσσας οἰκοί, καὶ τρέφουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἄλλοδαπῶν βιβλίων. Τὰ ἑλληνικὰ δημοσιεύματα δὲν θὰ ἐξήρουν νὰ μᾶς τηρῶσιν ἐν μέρους τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, ἢ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν περιέργειαν τῆς ἑλληνικῆς διανοίας, ἀπλήστως ἐχούσης πρὸς τὰ νέα. Πῶς λοιπὸν θὰ ἐμποδίσῃ τις τὰς σπουδὰς καὶ τ' ἀναγνώσματα ταῦτα ἀπὸ τοῦ νὰ συνηθίσωσι τὸν νοῦν ἡμῶν εἰς ποιὸν τινα τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι κ' ἐκφράζεσθαι. Καὶ ποῖα εἶναι ἐκείνη ἢ εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα, ἥτις δὲν ὑποκύπτει μέχρι τινὸς βαθμοῦ εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς διεθνούς ἐπικοινωνίας ; Τὸ μόνον ὅπερ ὀφείλει καὶ δύναται νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπιρροὴν ταύτην εἶναι ἡ ἔμφυτος δύναμις, ἢν πᾶσα γλῶσσα ἀρύεται ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς πρωτοτυπίας. Ἄλλὰ (αὕτη δὲ εἶναι ἡ δευτέρα ἐπιφύλαξις μου) προσπαθοῦντες νὰ διορθώσωμεν τὴν ἑλληνικὴν διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς αὐτῆς εἰς τοὺς τύπους τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, τελευτοῦμεν κατασκευάζοντες ἐν

ιδίωμα τεργητόν, τὸ ὁποῖον ἐν ἀδεξιάς χειρσιν ἀποβάινει προσφορώτερον παντός ἄλλου πρὸς ὑπερβολικὴν ἀπομίμησιν γλωσσῶν ἄλλοτριῶν.

Τοῦτο βεβαίως δὲν θὰ συνέβαινεν ἐὰν πάντες οἱ γράφοντες ἦσαν βαθεῖς ἑλληνισταί. Οἱ ὡς ἀριστα γνωρίζοντες τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γράφουσι συνήθως τὴν νέαν μετὰ περισσοτέρας ἀπλότητος. Εἰμποροῦμεν ν' ἀναφέρωμεν ὡς παράδειγμα αὐτὸν τὸν κ. Κόντον, ἢ τὸν κ. Κουμανοῦδην, ὅστις μολαταῦτα ἐξέδωκε πρὸ μικροῦ ὀλόκληρον τόμον λέξεων ἀθησαυρίστων μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς. "Ὅσω βαθύτερον μελετᾷ τις τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν γλωσσολογίαν ἐν γένει, τόσῳ μᾶλλον πειθεται, ὅτι πᾶσα γλῶσσα ὀφείλει κατ' ἀνάγκην νὰ ὑποστῇ ἀλλοιώσεις καὶ μεταμορφώσεις, καὶ ὅτι θὰ ἦτο μάταιον, ὅσον κ' ἐπιβλαβές τὸ νὰ θέλη τις ν' ἀνακόψῃ τὴν φυσικὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν τῆς. Ὁ κ. Λιβαδάς¹ ἐξαγγέλλει τὰς ἀληθείας ταύτας ὑψιφώνως καὶ θαρραλέως. Ἀναγνώριζει τὴν δύναμιν «τῆς λογικῆς τοῦ λαοῦ», πρὸ τῆς ὁποίας ἡ λογικὴ τῶν γραμματικῶν ὀφείλει νὰ κλίνη τὸν αὐχένα. Προσβεβαίω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταδικάζῃ τις λέξεις καθιερωμένας ὑπὸ προαιωνίου παραδόσεως, οὐδὲ νὰ θέλῃ καὶ καλὰ ν' ἀντικαταστήσῃ διὰ κλασικῶν τύπων τοὺς ὅσους ἡ νεωτέρα γλῶσσα ἐπολιτογράφησε διὰ μακρᾶς παραδοχῆς. Ἐν ἐνὶ λόγῳ κηρύττει, ὅτι «ἡ νέα ἑλληνικὴ δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ γείνη ἡ ἀρχαία».

Ἀναμφιβόλως τὸ νεοελληνικὸν λεξικὸν ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῇ καὶ αὐξηθῇ με ὀνομασίας εἰδικὰς διὰ τὰς τέχνας, τὰ ἐπιτηδεύματα, τὰς ἐπιστήμας, ἃς ἡ ἀρχαιότης δὲν ἐγίνωσκεν. Ἀνάγκη νὰ συντεθῶσι νέα λεξίς καὶ ὀρισθῇ ἅπαξ διὰ παντός ἡ ἀποδοχὴ τῶν ὅσας μᾶς χορηγεῖ ἡ τῆς ἀρχαίας δαψίλεια. Τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον τῶν γραμματικῶν καὶ τῶν ἐπιστημόνων. Εὐκταῖον δὲ ὅπως τὸ ἔργον τοῦτο συντελεσθῇ καλῶς καὶ ταχέως, ἵνα ἡ νέα ἑλληνικὴ ἐξέλθῃ τὸ ἐνωρίτερον ἐκ τῆς περιόδου τῆς διαπλάσεως, ἣν εἰσέτι διέρχεται, κ' ἐξαρκῆσθαι πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ νεωτέρου βίου. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα δέον νὰ γίνωσι μετὰ μέτρου. Ἑλληνικὴ τις παροιμία συμβουλεύει νὰ μὴ ἀκολουθῇ τις ἀνεπιφυλάκτως «μηδ' ὄλα τοῦ πνευματικοῦ, μηδ' ὄλα τοῦ ἱατροῦ». Δὲν θὰ ἦτον ἄρα γε καλὸν νὰ προσθέσῃ τις εἰς τὸ σφόν τοῦτο παράγγελμα: *μηδ' ὄλα τοῦ γραμματικοῦ*; Καὶ δὲν εἶναι πλέον καιρὸς νὰ διαμαρτυρηθῇ τις ὀλίγον κατὰ τῆς ὑπερβαλλούσης ἐπιρροῆς, ἣν οἱ τελευταῖοι οὔτοι ἐξασκούσιν ἐπὶ τῆς λογίας ἡμῶν νεολαίας.

Ἀληθῶς ἡ σοφία ἔχει τι τὸ ἐπιβλητικόν¹

καὶ τοῦτο τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον, ἐπηρμένος ὑπὸ τῶν γνώσεων αὐτοῦ, ὁ ἐπιστήμων ποιεῖται τὴν ἄγνοιαν ἀντικείμενον τῆς περιφρονησεῶς του. Ὁ νεανίσκος, ὅστις, ἐξερχόμενος τοῦ γυμνασίου ἢ τοῦ πανεπιστημίου ἐπιζητεῖ πόρον ζωῆς ἐν τῷ ἐπιτηδεύματι τοῦ ἐφημεριδογράφου, δὲν εἶναι πάντοτε ἐφωδιασμένος δι' ἀρκούσης κλασικῆς πολυμαθείας. Βλέπων πόση σπουδαιότης ἀποδίδεται εἰς τὸ ἀν' ἡ λέξις *λαθος* πρέπη νὰ ὀξύνεται ἢ νὰ περισπᾶται, ἀκούων, ὅτι σολοικίζει ὁ μεθ' ἀπάντων τῶν ἑλλήνων λέγων ἡ *λέμβος*, μεταφραστῆς, *Βυζαντινός*, ἀντὶ τῶν ὁ *λέμβος*, μεταφράστης, *Βυζαντινός*, ὅπως θὰ ἔλεγον, φαίνεται, οἱ ἀρχαῖοι τῆς καλῆς ἐποχῆς, αἰσθάνετ' ἑαυτὸν ἐξουθενωμένον ὑπὸ τὸ ἄχθος τῆς ἀμαθείας του. Κυριεῦστα ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ ὑποπέσῃ εἰς λάθῃ χαρακτηριζόμενα διὰ τοῦ ἐπιθέτου *βδελυρόν* τρέμει μὴ περιληφθῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ *πονηρόν κόμμα*. Ὅπως σωθῇ δ' ἐκ τοῦ κινδύνου, ἐναγκάζεται χερσὶ τε ποσὶ τε τὸ σφόδρα ἑλληνίζειν. Ὅσω ἦττον ἐνέκυψεν εἰς τὴν μελέτην τῶν κλασικῶν, τόσῳ μᾶλλον θὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐπιδιώξιν λέξεων ἡχηρῶν καὶ πομπωδῶν φράσεων. Ἄλλως τε εἰς τὴν ἐπιτηδεύσειν ταύτην τὸν ἐνθαρρύνει τὸ ἀμαθὲς κοινόν, τὸ ὁποῖον, ὡς ὁ La Bruyere λέγει, τόσῳ μᾶλλον θαυμάζει, ὅσω ἦττον ἐννοεῖ. Ἡ ἐπίδειξις γνώσεων, ἃς ὑποθέτει μεγάλας, τὸ θαυμάζει. Ἀλλὰ ἡ ἀνάγνωσις τῶν τοιούτων ἄρθρων, τὰ ὁποῖα δὲν ἐννοεῖ πάντοτε, τὸ ἐλκύει τοῦλάχιστον; Ἡ ἐπιτυχία τῶν φύλλων τῶν γραφομένων εἰς τὴν γλῶσσάν του μοι φαίνεται μαρτυροῦσα τὸ ἐναντίον. Δὲν θὰ ἐπεθύμουν βεβαίως, ὅπως τὸ ὕφος σατυρικῶν τινῶν φύλλων καταστῇ τὸ ὑπόδειγμα τῶν σπουδαίων ἐφημεριδογράφων. Ἀλλὰ μεταξὺ τῆς γλώσσης τοῦ Ῥωμοῦ καὶ ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τινῶν τῆς Ἀρκαδίας¹ ὑπάρχει μέσος τις ὄρος, ὃν θὰ ἦτο καλὸν

1. Ἴδου δύο παραδείγματα ἐκ δύο ἐφημερίδων τῆς ἀρκαδικῆς πρωτεύουσας. Τὸ πρῶτον εἶναι ἀπόσπασμα ἐξ ἄρθρου ἐναντίον τοῦ ὑπουργείου Τρικούπη.

"Ὅπότεν πρὸ μηνῶν ἡ τρικοῦπεια συμμορία ἐβύσσου δόμουν τὰ ἔθνολῆτρια ἐκείνα καὶ ἔκκεντρα νομοσχέδιά των, τὸ ἐπαρχιακὸν τῆς Ἑλλάδος κοινὸν ἐκπληκτικὸν καὶ μετ' ἀγωνίας ἱεθεῖτο, προσηλῶσαν τὴν ὄψιν ἐκεῖ εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς, ἔθνα ἐτεκταίνοντο τὰ πονηρὰ δίκτυα τὰ σκοποῦντα νὰ περισφίξωσιν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐλευθερίαν του καὶ νὰ ἐντεινωσὶ πέραν τὴν μαρσαμῶδη αὐτοῦ ὕλικὴν κατάστασιν, ἐπ' ὀφέλει τῆς θρασείας τῶν τεκτόνων ὀλιγαρχίας!... Ἀνθρώπου; χιζῶς τε καὶ πρῶτῃ ἐν ἀφανείᾳ ἔρποντας, ἄφνω δ' ἐκ προπετίας καὶ ἰταμότητος ἀναδειχθέντας, σὰς ἀνυψώσαμεν εἰς τὰ ὕψιστα τῆς πολιτείας, δελεασθέντες πρὸς στιγμὴν ἀπὸ πομπῶδεις καὶ κομπορημονας ἐπαγγελίας περὶ σφοδρῶν οικονομικῶν καὶ παλιγγενεσίας τῶν καχεκτούτων ἑλληνικῶν πραγμάτων".

Τὸ ἐδόμουν εἶναι ἡ ἀρχὴ ἄρθρου ἐπὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κουμουνοῦρου.

"Πρὶν ἢ ἀπομᾶξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῖς θολεροῖς

1. Βλέπε τὴν «Κλειῶ» τῆς 12 Μαΐου 1883, ἀριθ. 1,141.

νὰ ἐπιζητήση, καὶ εὐκολον νὰ ἐπιτύχη ὁ γράφων, ἐκτὸς ἐὰν ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ καταστή ἡ νεοελληνικὴ ἀποκλειστικὸν ὄργανον μιᾶς τάξεως λογίων.

Δὲν μοι ἐπιτρέπεται νὰ τελειώσω τὴν μελέτην ταύτην, ὅσον ἀτελής καὶ ἂν εἶναι χωρὶς νὰ εἶπω μίαν λέξιν καὶ περὶ τοῦ περιοδικοῦ τύπου, ὅστις ὡσαύτως ἀνεπτύχθη σπουδαίως κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους.

Ὁ κ. de Saint Hilaire κατὰ τὸ 1871 ἠρίθμηι τὰ ὀνόματα ὀκτὼ μόνον περιοδικῶν φύλων, ὧν ἑπτὰ μὲν ἐδημοσιεύοντο ἐν Ἀθήναις, τὸ δὲ ὄγδοον ἐν Ναυπλίῳ. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑλληνικῶν περιοδικῶν συμποσοῦται εἰς τριᾶκοντα, ὧν εἴκοσι δημοσιεύοντ' ἐν Ἀθήναις. Ἴδου τὰ ὀνόματά των.

Ἑστία—Παρνασσός—Πλάτων—Φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας—Θρησκευτικὴ φωνή—Σιών—Ἐφημερίς τῆς ἑλληνικῆς καὶ γαλλικῆς νομολογίας—Νέα Θέμις, νομικὸν περιοδικὸν—Φοῖβος—Γαληνός—Οἰκονομικὴ ἐπιθεώρησις—Ὁ ἑλληνικὸς χρόνος καὶ ὁ Ἑλικῶν—Διάπλασις τῶν παιδῶν—Ὁ ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς—Ἐπιθεώρησις πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ—Ἀθηναῖς—Ἀττικὸν Μουσεῖον—Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς—Στρατιωτικὴ Ἐπιθεώρησις—Ὁ Νομολόγος
Ἐκτὸς τούτων ἐκδίδονται :

Ὁ Ἀπόλλων (ἐν Πειραιεῖ), Ὁ Βιομήχανος Ἕλληνας (ἐν Σύρῳ), Ὁ Ζακύνθιος ἀνθῶν (ἐν Ζακύνθῳ), Ἀλήθεια, Κόσμος, Θεατρικὴ βιβλιοθήκη (ἐν Κωνσταντινουπόλει), Ὁμηρος (ἐν Σμύρνῃ) Σερᾶπειον (ἐν Ἀλεξανδρείᾳ), Ὁ Ἑσπερος (ἐν Λειψίᾳ). Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ.

[Μετεφράσθη ἐκ τοῦ *Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France* ὑπὸ Γ. Μ. Βιζυνοῦ].

Πρὸ ἡμερῶν ἀνεγνώσθη ἐν τῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ «Παρνασσός» ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Ἰσιδ. Σκυλίση χαριστάτη καὶ λιαν διδακτικὴ ἄμα διατριβὴ περὶ τοῦ χαρτοπαικτείν, ἐξ ἧς τῇ εὐμενεῖ τοῦ συγγραφέως παραχωρήσει παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ ἐπόμενον ἀπόσπασμα. Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΧΑΡΤΟΠΑΙΚΤΕΙΝ

Ἀπὸ τίνος ἄρα γε ἐποχῆς εἰσήχθησαν παρ' ἡμῖν τὰ παικτόχαρτα ; Εἰκάζω ὅτι ἡ αὐτὴ τοῦ Βυζαντίου μόλις ἐπρόφθασε τὴν χρῆσιν αὐτῶν, ἐπειδὴ πρὸ πολλοῦ μὲν εἶχον ἐπινοηθῆ ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, ὀνομαζόντων αὐτὰ *τσάτταρ τὰς* (τέσσαρας ῥήγας, ἢ βασιλεῖς, ἢ στέμματα) καὶ ἐπὶ τὸ συντομώτερον *τὰς ἢ τὰς*, ἐξ ἐκείνων δὲ τὰ ἀπεμιμήθησαν οἱ Ἀραβες κατὰ τὸν 10^{ον} αἰῶνα, καὶ ἐκ τούτων τὰ εἰσήγαγον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἕνα αἰῶνα μετ' ἐκείνων, οἱ προκομμένοι οἱ Σταυ-

ροφόροι. Καὶ πρῶτον ἐξετυπώθησαν ἐν Αὐγούστα, ἐντὸς τοῦ ἔτους 1275, ἔπειτα δ' ἐν Ἰταλίᾳ, ἐντὸς τοῦ 1299, καὶ βραδύτερον ἐν Γαλλίᾳ, ἐντὸς τοῦ 1392, ἐπὶ Καρόλου τοῦ Γ', πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ καὶ μόνου τὸ πρῶτον.

Ἐκτοτε διεδόθησαν ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἐθεωρήθη μὲν ἀκολούθως ἡ δῆθεν παιδιὰ διὰ αὐτὴ ὡς ὀλεθρία, «φρόνον καὶ κῆρα φέρουσα», διὸ καὶ πολλάκις ἀπηγορεύθη διὰ νόμων, ἐν Γαλλίᾳ δὲ μάλιστα, ἀλλ' ὅμως ἡ ἔξις κατίσχυσε παντὸς νόμου ἐπατάχθη ἐπανειλημμένως, ἀλλ' ὑπερίσχυσε πάντοτε ἀπόδειξις ὅτι τὸ ἐθελόρητον κακὸν ἀποβάνει δυσάποσχετον παρὰ τοῖς λαβοῦσι τὴν ἔξιν. . . .

Εἶνε ἄρα γε εὐπρεπὲς εἰς ἄνθρωπον ἔχοντα τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξιοπροσέπειας τὸ νὰ κᾶθηται ὅλας ὥρας πλησίον ἐνὸς τραπεζίου, ὅπως εἰ δυνατόν ἐξαναγκάσῃ τοὺς συναϊρούς νὰ μετακινώσωσιν εἰς τοὺς θύλακας του ὅσα ἂν ἐκθέσωσι χρήματα, πολλάκις δὲ καὶ ὅσα ἀφῆκαν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐνίοτε ὅσα οὔτε ἔχουν, ἀλλ' εἶν' ἐπανάγκες νὰ δανεισθῶσι ; Καὶ παίζει λοιπὸν ὁ τοῦτο πράττων, ἢ σπουδάζει σπουδαίωτατα ; Ἄς εἶπῃ εἰλικρινῶς ἂν ὅτι παίζει δὲν εἶνε πρόφασις ὅπως κενή.

Τὸ νὰ σπουδάζῃ τις περὶ πορισμοῦ χρημάτων ἐν τῷ γραφεῖῳ, ἢ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἢ ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ, οὐδὲν ὀνειδὸς ἕκαστος καταγίνεται νὰ εὐπορήσῃ ἢ νὰ πλουτήσῃ δι' ἐπαγγέλματός τινος ἐντίμου· ἀλλ' ὁ τρέπων καὶ τὴν παιδιὰν αὐτὴν εἰς βιοποριστικὸν ἔργον διαδηλοῖ, ὅτι ἡ συνήθης ἐργασία δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς χρεῖας ἢ εἰς τὴν ἀπληστίαν του, διὸ καταφεύγει καὶ εἰς τὴν παιδιὰν, ὡς εἰς ἔργον ἐπίσης πρὸς αὐτὸν σπουδαῖον· τοῦτο δὲ ἀναντιρρότως εἶνε ἀπρεπὲς, ἐπειδὴ ἡ παιδιὰ μετατρέπεται εἰς κυβείαν, καὶ οὔτε εἰς τὸ ἀξιώχρεον τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου συμφέρει ἢ φήμη κυβευτοῦ, οὔτε ἡ τιμὴ του ἀνέχεται τοιοῦτο ἐπίθετον. Ἐντεῦθεν συμπεραίνει πᾶς τις κατὰ πόσον οἱ διαχειριζόμενοι μάλιστα ξένα, ἢ δημόσια χρήματα, δύναται νὰ ὦσιν ἀνυπόπτοι ἐν χαρτοπαικτικῇ σχετικῶς βαρείᾳ.

Μέχρι θέματος καὶ μέχρις ὥρας τίνος ὁ χαρτοπαικτείν πιστεύεται ὡς ἀληθῶς παιζῶν· ἐπέκεινα ὅμως τοῦ εὐλόγου θέματος ἢ τῆς ἐπαρκοῦς ὥρας φωρᾶται ὡς μὴ παιζῶν πλέον, ἀλλ' ὡς καλύπτων τὴν αἰσχροκέρδειαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀθῶας παιδιᾶς, καὶ ὡς ἀντιπαραταχθεῖς εἰς πυγμαχίαν, ὅπως ἡ αὐτὸς καταθράσῃ τοὺς ὀδόντας τοῦ ἐναντίου του, ἢ αἰσθανθῇ τὴν ἰδίαν σιαγόνα κατατεθραυσμένην ὑπ' ἐκείνου. Ἄν τὸ πάθῃ, ἐγείρεται ἐλεεινός· ἐλεεινός, ἐπειδὴ καὶ ἀδυνατεῖ νὰ κρύψῃ τὴν ἐκ τοῦ τραύματος ὀδυνηρὰν συναίσθησιν. Πολλὰκις ὁ ἥλιος τὸν εὕρισκει ἐκεῖ πελιδνὸν τὴν ὄψιν

δακρύοις τοῖς κυβεῖναι εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἐξόχου κοσμοπολίτου Γαμβέττα, ἐπέπρωτο νὰ κλαύσωμεν καὶ σήμερον τὸν θάνατον Ἑλλήνου, οὗ τὸ ὄνομα ἦν κεχαρμένον εἰς τὴν καρδίαν πάντων τῶν συμπολιτῶν του, τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου Καμουνδούρου.